

D • N

31/8 1952

Hur pressfriheten förkväves

Vår tids historia ger många exempel på de metoder med vilka den medborgerliga friheten steg för steg förintas. Som målet framför alla andra har diktatursträvarna sett den fria pressens undanröjande. Man har börjat med indragningar, åtal och censur för att efter hand gå över till formandet av en ny press, dirigerad av de styrande, skriven av deras tjänare, fylld av propaganda till regimen förhållande. Under kommunism, fascism och nazism har utvecklingen varit densamma. Efter några månader eller några år har det andliga spektrum som tidningarna bildat ersatts av en uniformerad statlig förkunnelse. Medborgarna får inte längre lyssna till annat än vad som passar för att göra dem till smidiga redskap för de härskande. De blir okunniga, fördummade, stympade, men det stora målet nås — den ovillkorliga följsamheten, den djuriska lydnaden.

Ett komplicerat och lärorikt kapitel i denna historia är den fria pressens förkvävande i den argentinska diktaturen. Det skedde relativt långsamt, under anlitande av de mest skilda medel och former, ofta så camouflerat att det egentliga syftet var svårt att avslöja. Först efter åtskilliga år var saken klar: sedan våren 1951 är den argentinska pressen ett redskap för peronismen.

Frihetens centrala bastion i denna kamp var tidningen La Prensa, grundad 1869, under lång tid den största i Sydamerika, med en upplaga som något år före undergången närmade sig en halv miljon. La Prensa var inte något hetsigt oppositionsorgan, den anslöt sig aldrig till något politiskt parti, ofta syntes tidningen moderat ända till färglöshet. Men i den avgörande frågan om demokrati och diktatur, frihet och statsdirigering, var La Prensa klar och modig, och efter Peróns maktövertagande blev den en samlingspunkt för tyrannens motståndare. Då den gamla La Prensa exproprierades och som ersättare fick en peronistisk La Prensa tedde sig detta där-

för som en definitiv bekräftelse på folkstyrelsens undergång, i högre grad än de många lagar som år efter år beskurit friheten.

Tidningens förra utgivare, flyktingar i USA, har nu publicerat en bok om denna strid (Defense of Freedom, The John Day Company), en klarläggande och betydelsefull bok, värd att läsas både som äreminne och som varning. Här relateras översiktligt men inträngande de skilda faserna i striden. Regeringens metoder var många och invecklade; särskilt med tanke på den utländska opinionen sökte man i det längsta undvika den rena statsstölden och i stället skrämma till eftergivenhet. En linje var bestämmelser som begränsade tidningens möjligheter: papper överfördes från La Prensa till välsinnade organ, sidantalet fixerades, annonserna begränsades till en viss kvantitet, till slut maximerades upplagan. En annan linje var skenbart inte de härskandes påfund: fackföreningarna, i realiteten statens verktyg, förföljde La Prensa genom strejker och blockader, grupper av personer som sades handla "spontant" attackerade tidningens lokaler och medarbetare. Mera direkt inskred man genom åtal mot förmenta överträdelse, genom att förbjuda inköp av pressar, genom orimliga krav i fråga om bokföreläsning och redovisning, genom anklagelser för skattefusk, som trots sin totalt ogrundade karaktär ledde till tidsödande och kostsamma processer. Sedan tidningen en lång tid hindrats att utkomma genom organiserade oroligheter gjorde dess personal ett försök att få tillträde till tryckerilokalerna; personalen överfölls, och en av typograferna dödades; detta "brott mot den offentliga ordningen" togs till intäkt för den slutliga aktion som gjorde slut på den fria La Prensa.

Bakgrunden till allt detta var missnöjet över tidningens självständighet. I den officiella propagandan — helt dominerande i radion — rasade man mot tidningar som genom

kritik av regeringen sökte undergräva dess anseende, "som var motståndare till vad majoriteten av folket understödde". Men denna propaganda var fruktlös. La Prensa vann efter allt att döma nya läsare just genom angreppen, och det blev nödvändigt för diktaturpartiet att slå till.

*

Även i länder där pressfriheten är obesuren, där regeringen undviker alla försök till påtryckningar och hot har detta exempel mycket att lära. Vi kan i Sverige — liksom i en rad andra stabila demokratier — fastslå tendenser till en propaganda mot den obundna pressen av delvis liknande art som i Argentina småningom lett till extrema åtgärder. Man gör angrepp mot privatägda tidningar, hävdar att egentligen alla tidningar borde vara organ för organisatio-

ner, hetsar mot den press som inte är följsam mot de styrande. Hur högt upp dessa frihetsfientliga stämningar verkat framgår kanske bäst då utrikesministern talar om pressen som "svansar" på partierna och hävdar att "de (tidningarna) skall i alla fall inte göra vad de kan för att motarbeta den utrikespolitik som förs, utan säga sig att om nu en gång den överväldigande majoriteten har bestämt sig för en viss kurs, då skall man åtminstone inte försvåra genomförandet av den politiken, ett genomförande som kan vara svårt nog ändå". Det värsta är kanske att uttalanden som dessa alls inte beivras i en stor del av pressen — för socialdemokratin tycks de, av bristen på reaktion att döma, te sig självklart riktiga. Och dock är det på den linjen som angreppen mot friheten börjar.